

แนวคิดจากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี

CREATIVE CONCEPTS OF KATAYANI DANCE DRAMA

กฤษณะ สายสุนีย์ / KRITSANA SAISUNEE

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา/คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา

PROGRAM IN DRAMA EDUCATION FACULTY OF ART EDUCATION NAKHON SI THAMMARAT COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

เสาวณิต วิงวอน / SAUVANIT VINGVORN

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก/ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ADVISOR/DEPARTMENT OF LITERATURE FACULTY OF HUMANITIES KASETSART UNIVERSITY

ศุภชัย จันทร์สุวรรณ / SUPACHAI CHANSUWAN

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม/สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย/คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

CO ADVISOR/DEPARTMENT OF THAI PERFORMING ARTS/FACULTY OF MUSIC AND DRAMA BUNIDITPATTANASILPA

Received: March 18, 2022

Revised: April 22, 2022

Accepted: May 2, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง แนวคิดจากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี: นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากการดัดแปลงนาฏศิลป์ไทย โดยการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครเรื่องดังกล่าวข้างต้นมี 3 แนวคิด กล่าวคือ (1) การแปรรูปวรรณกรรม ด้วยการนำภาพยนตร์อินเดียเรื่องทุรคาและตำนานเทวสตรีในศาสนาฮินดูมาแปรรูปวรรณกรรมให้อยู่ในรูปแบบละคร โดยยังคงจุดมุ่งหมายของโครงเรื่องและแก่นเรื่องไว้ดั้งเดิม แต่ได้มีการตัด เพิ่ม เชื่อมต่อ และมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง (2) การผสมผสานหลายนาฏยารัตน์ มาผสมผสานกัน ได้แก่ โครงสร้างกระบวนท่ารำ ภาพลายเส้นในตำราท่ารำ และลักษณะการใช้ภาษาเมื่อที่เรียกว่า มุทรา หรือ หัตมุทรา ตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์ จนเกิดเป็นกระบวนท่ารำใหม่ และ (3) การจัดขึ้นอำนาจอธิปไตยด้วยความเชื่อ พบว่า แนวคิดการจัดขึ้นอำนาจอธิปไตยของสตรีชาวอินเดียโดยใช้มิติด้านความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านลัทธิศักดิ์ โดยนำความเชื่อเหล่านี้สอดแทรกไว้ในภาพยนตร์อินเดียและคัมภีร์ปุราณะ ที่แสดงถึงพลังอำนาจของเทวสตรีอยู่ในเรื่องราวต่าง ๆ เป็นการต่อสู้ของสตรีเพื่อจัดขึ้นอำนาจอธิปไตย โดยอ้างอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ยากต่อการพิสูจน์ ลัทธิศักดิ์จึงเปรียบเสมือนเป็นการต่อสู้หรือการจัดขึ้นของสตรี โดยอาศัยพลัง อำนาจของเทวสตรี เพื่อให้สตรีชาวอินเดียได้รับสิ่งที่ตนปรารถนาคือ สิทธิสตรีในสังคมอินเดีย

คำสำคัญ: แนวคิด การสร้างสรรค์ ละครเรื่องกาตยานี

Abstract

The research article on The creative concepts of Kattayani dance drama has the objective to study specific concepts from Kattayani dance drama: the innovation of creative dance performances based on Bharatanatyam and Thai dance performance. The study is done using a literature review and the creation of Kattayani dance drama.

Results from the study show that the creative concepts of Kattayani dance drama consist of 3 concepts, namely: (1) literary adaptation based on Durga, an Indian movie, and the myth of feminine deities in Hinduism when purposes and cores are maintained but some parts are edited for performances; (2) traditional dance combinations such as Thai dancing pictorial figures from Thai dance textbooks and mudras (sign language) to create new dancing styles, and (3) rebellion against patriarchal power by faith which showed that Indian women rebel against patriarchal power using beliefs towards sacred things in Shaktism through Indian movies and

Keywords: Concept, Creation, Kattayani dance drama

บทนำ

การสร้างสรรค์ละครเรื่องกาดยานี : นวัตกรรม การแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากการตนาฏยัมและ นาฏศิลป์ไทย เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ละครที่มีแนวคิด หรือแรงบันดาลใจมาจากการชมภาพยนตร์อินเดียเรื่อง “ทูลดา” ที่ออกเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ของไทย เนื้อเรื่องสื่อให้เห็นถึงพลังอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของเทวสตรี ตามความเชื่อของชาวฮินดูนามว่า ทูลดา ตัวละครเอกของเรื่อง เป็นเทพเจ้าฮินดูที่เป็นสตรีแตกต่างออกไปจากภาพยนตร์ อินเดียเรื่องอื่น ๆ ที่นิยมนำเสนอเทพเจ้าฮินดูที่เป็นบุรุษ อีกทั้ง การศึกษาด้านพระแม่กาดยานีเทพสตรีที่เป็นปางหนึ่ง ที่สำคัญของพระอุมา พระมเหสีของพระอิศวรและเป็นผู้สร้างศักดิ์ (Shakti)

ศักดิ์ ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น ถือว่าสตรีมีอำนาจเหนือเพศชาย (พระศิวะ) ซึ่งคล้ายกับ แนวคิดเรื่องบุรุษ และปรากฏทั้งสองความเห็นนี้ให้ความสำคัญกับศักดิ์หรือปรากฏว่ามีพลังอำนาจกระตุ้นให้ พระเจ้ามีพลังสร้างขึ้นได้ (ประเวศ อินทองปาน, 2561 : 8) แนวคิดนี้เจริญรุ่งเรืองมากขึ้นในยุคกลางและเก่าแก่ ไม่แตกต่างจากลัทธิไสวณิกาย เป็นลัทธิที่บูชาอิทธิพลัง (Female Energy) ในรูปของพระแม่ธรณี เป็นลัทธิที่เก่าแก่ ของชาวพื้นเมืองก่อนหน้าที่อารยธรรมพระเวทจะปรากฏ ในอินเดีย การบูชาอิทธิพลังอันเป็นลัทธิเก่าแก่ปรากฏอยู่ใน กลุ่มชนที่ประกอบอาชีพกสิกรรม ได้วิวัฒนาการจนเป็นลัทธิ ศักดิ์และแพร่หลายมาจนยุคกลาง (ผาสุข อินทราวุธ, 2522 : 25) ลัทธิศักดิ์ ต่างจากลัทธิอื่นในลัทธิฮินดูด้วยกัน เนื่องจากไม่มี ศาสดาผู้เป็นต้นลัทธิในนิกายเป็นแต่อย่างเอาว่าพระเป็นเจ้า ทรงบันดาลด้วยพระองค์เองให้มนุษย์เห็นแจ้ง แตกสาขา ออกเป็นหลายนิกาย เรียกชื่อนิกายตามสาขาที่นับถือ กลุ่ม ที่นับถือพระศิวะ เรียกนิกายไสวณิกาย ยกพระอุมาขึ้นเป็น

ศักดิ์ พวกนับถือพระวิษณุ เรียกนิกายไวษณพนิกาย ยกพระลักษมีหรือนางราราชเป็นศักดิ์ พวกนับถือพระพรหม เรียกนิกายพรหม ยกพระสวัสดิขึ้นเป็นศักดิ์ แต่โดยปกติ คำว่า ศักดิ์ เล็งเอาเฉพาะพระอุมา ชายาพระศิวะเท่านั้น พระอุมา มีนามอื่นอีกมากมายตามพระศิวะผู้สามี ที่อวดารลงมาเป็น ปางต่าง ๆ จึงมีการบูชาพระอุมาในนามต่าง ๆ เช่น มหา วิทยา มหามาตา นายิกา โยคินี ทากินี กาดยานี เป็นต้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2552 : ออนไลน์)

เทพีกาดยานี บางทีเรียกว่า ทูลดาเทวี เป็นปางหนึ่งของพระอุมา ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อต้องการปราบอสูรกาย หรือมิชชาสูร มีตำนานกล่าวถึงการกำเนิดของเทพีกาดยานี หลากหลายตำนานตามความเชื่อ และเรื่องเล่าของชาวฮินดู แต่ละท้องถิ่น ดังปรากฏในปุราณะต่าง ๆ เช่น ตำนานใน สกัณฑปุราณะได้กล่าวถึงตำนานกาดยานี หรือมิชมรรตินี ทูลดาว่า มียักษ์ตนหนึ่งมีนามว่าทูลดา เป็นบุตรของรुरु (Ruru) ได้บำเพ็ญโยคะ จนได้รับพรจากพระพรหมให้มีฤทธิ์ และอำนาจมาก ยักษ์ทูลดาได้แย่งบัลลังก์พระอินทร์และ วิมานของเทวดา ยึดอำนาจไว้หมดทั้งสามโลก หลังจากนั้น ได้ใช้อำนาจเปลี่ยนแปลงธรรมชาติจนเกิดความเสียหาย เหล่าเทวดาทนไม่ไหวจึงพากันไปร้องทุกข์ต่อพระอิศวร พระ อิศวรก็ให้พระอุมาส่งนางกาลราตรี ทหารเอกไปปราบก่อน แต่นางกาลราตรีสู้ไม่ได้หนีกลับมา พระอุมาจึงเสด็จไปปราบเอง ได้จับยักษ์ทูลดาพาดกับพื้นดินตาย จึงได้สมญาว่า “ทูลดา” หรือผู้ปราบยักษ์ทูลดา (สุรศักดิ์ ทอง, 2553 : 19)

คัมภีร์วามนปุราณะ (Vamana-purana) กล่าวว่า มหิชาสูรได้รุกรานเหล่าเทวดาและพระพรหมจนได้รับความเดือดร้อนพากันหนีไปขอความช่วยเหลือจากพระนารายณ์ พระนารายณ์จึงทรงให้เหล่าเทวดาและพระพรหมช่วยกัน เปล่งแสงแห่งความโกรธออกมาจากพระเนตรจนเกิดเป็นภูเขา ลูกหนึ่งพร้อมกับเทพีกาดยานี (Katayani) สตรีผู้มีความงาม

เหล่าเทวดาทั้งหลายจึงประทานศาสตราวุธและประทานพรให้แก่พระนาง ต่อมาเมื่อมโหฬารรู้ข่าวถึงความงามของเทพีกาตยานีจึงได้ส่งทูตไปเจรจาเชิญพระนางมาเป็นชายา พระนางจึงบอกให้มโหฬารมาต่อสู้อัน หากแม้ว่ามโหฬารมีชัยชนะก็จะยอมเป็นชายา มโหฬารได้พาเหล่าอสูรมาเพื่อต่อสู้กับพระนาง แต่กลับถูกเทพีกาตยานีสังหารจนหมด ส่วนมโหฬารก็ถูกพระนางกระโดดขึ้นไปบนหลังแล้วกระทับบาทลงไปในสระจนสลบ แล้วพระนางจึงใช้ดาบตัดศีรษะถึงแก่ความตาย หรือคัมภีร์มาร์กันเดยาปุราณะ (Markandeya-purana) กล่าวถึงการกำเนิดพระทศกัณฐ์ว่า มโหฬาร ผู้เป็นราชาแห่งยักษ์ ได้ยกทัพมารบกับเหล่าเทวดาแล้วได้รับชัยชนะเหล่าเทวดาจึงพากันไปฟ้องพระวิษณุ พระวิษณุและเหล่าเทวดาต่างพากันเปล่งแสงแห่งความโกรธปรากฏเป็นสตรีนามว่า มหามายา แล้วเทวดาทั้งหลายได้ประทานศาสตราวุธต่าง ๆ ให้นาง เมื่อได้อาวุธแล้วพระนางได้ทะยานสู่ท้องฟ้าไปปราบมโหฬารได้สำเร็จ (พเยาว์ นาคเวก, 2526 : 14-17) จากตำนานดังกล่าวในคัมภีร์ปุราณะ พบว่าการกำเนิดของเทพีกาตยานี หรือพระทศกัณฐ์ที่มีหลากหลายตำนาน แต่ทุกตำนานล้วนกล่าวถึงจุดมุ่งหมายการกำเนิดของเทพีกาตยานีไปในเรื่องราวคล้ายกัน กล่าวคือเพื่อปราบมโหฬาร อสูรที่มีฤทธิ์อำนาจมากสามารถเอาชนะได้ทั้งสามโลก ไม่ว่าคนหรือเทพใดก็ไม่สามารถเอาชนะมโหฬารตนนี้ได้ จึงได้เป็นเหตุให้เทพีกาตยานีกำเนิดขึ้นมาตามตำนานเทพผู้ปราบอสูรชื่อมโหฬาร ซึ่งผู้วิจัยนำเค้าโครงเรื่องมาเป็นแนวคิดในการประพันธ์ละครนั้นมีนามว่า เทพีกาตยานี เป็นปางหนึ่งของพระอุมา ผู้ปราบอสูรควาย หรือมโหฬาร จึงแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี

กระบวนการที่ใช้ในละครเรื่องกาตยานียังมีการผสมผสานศิลปะสองสาขาที่มาจากต่างวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เรียกว่า การผสมหลายนาฏยจาริต โดยการนำเอานาฏยจาริตตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมกันให้เกิดเป็นพันธุ์ผสม เช่น การผสมการรำไทยกับบัลเล่ต์ เรื่อง มโนห์ราที่ใช้บัลเล่ต์เป็นนาฏยจาริตหลักแล้วสอดแทรกการรำไทยลงไปในที่ ๆ เหมาะสม (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547 : 231) ดังนั้นกระบวนการในละครเรื่องกาตยานีจึงใช้แนวคิดการผสมหลายนาฏยจาริตกล่าวคือ ลักษณะการใช้ภาษามือที่เรียกว่า มุทรา หรือ หัตมุทรา ในการสื่อความหมายด้วยภาษามือตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์และลักษณะกระบวนการถ่ายภาพลายเส้นในตำราทำรำ

จากแนวคิดในการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานีดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานีครั้งนี้ เนื่องจากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาไปอย่างมาก ทั้งยังมีความสวยงามมีเอกลักษณ์ของตนเองในแต่ละชุดการแสดง นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกแนวคิดและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่น่าสนใจในผลงานสร้างสรรค์นั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ค้นคว้าหาองค์ความรู้อันเกิดจากการสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดศาสตร์นาฏศิลป์ไทยเพื่อให้มีแนวทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับแวดวงวิชาการนาฏศิลป์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากการด้นนาฏยัมและนาฏศิลป์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากการด้นนาฏยัมและนาฏศิลป์ไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดที่ได้จากการวิจัยสร้างสรรค์ละครดังกล่าว อันนำไปสู่การศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นหลักฐานในชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และทุติยภูมิ (Secondary source) จากแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ในประเด็นที่หลากหลาย ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพผู้หญิงในสังคมอินเดีย แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงสถานภาพผู้หญิงในสังคมอินเดียที่มีความไม่เท่าเทียมกันกับผู้ชายในสังคมอินเดียที่เรียกว่า ปิตาธิปไตย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับลัทธิศักติ แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงการกำเนิดและบทบาทความสำคัญของลัทธิศักติที่มีต่อสตรีในสังคมอินเดีย

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับเทพีกาตยานี แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงตำนานการกำเนิด และการปราบอสูรของเทพีกาตยานี

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการแปรรูปวรรณกรรม
แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงความหมายและ
แนวทางของการแปรรูปวรรณกรรม

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำรำ แนวคิด
และวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงกระบวนการทำรำ
นาฏศิลป์ไทยและภาษามือหรือมุทราในการตนาฏยัม

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับนาฏศิลป์สร้างสรรค์
แนวคิดและวรรณกรรมดังกล่าวจะกล่าวถึงความหมาย
ของคำว่านาฏศิลป์สร้างสรรค์ และแนวทางการสร้างสรรค์
ละครรำ

2. การสร้างสรรค์ละครรำเรื่องกาดยานี :
นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากการตนาฏยัม
และนาฏศิลป์ไทย ในรูปแบบของละครรำโดยกำหนด
เค้าโครงเรื่องแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 องก์ ดังนี้

องก์ที่ 1 อสุราอหังการ สื่อถึงอสุราร้ายมา
บำเพ็ญตบะเพื่อขอพรวิเศษจากเทพเจ้า แล้วขึ้นไปบุกกรร
สวรรณ มีเนื้อหาดังนี้ มหิชาสูร อยากมีพลังอำนาจวิเศษ
สามารถเอาชนะต่อเหล่าเทวดาทั้งหลายได้ จึงไปนั้งบำเพ็ญ
ภาวนาที่เขามันทร จนพระพรหมเสด็จลงมาประทานพรให้กับ
มหิชาสูรได้สมความปรารถนา เมื่ออสุรได้รับพรวิเศษแล้ว
นึกเหิมเกริมขึ้นไปบุกสวรรณ ถึงแม้ว่าพระอินทร์ออกมาต่อสู้
ก็ต้องพ่ายแพ้ไป หลบหนีไป

องก์ที่ 2 พระอุมาอวตาร สื่อถึงการอวตารของ
พระแม่อูมาเป็นพระแม่กาดยานีเพื่อไปปราบอสูร มีเนื้อหา
ดังนี้ เมื่อพระอินทร์ต้องพ่ายแพ้ต่อมหิชาสูร จึงพากันมา
ทูลฟ้องต่อพระอิศวร บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่มหิชาสูรได้รับพร
จากพระพรหม แล้วขึ้นมาบุกยึดสวรรณสร้างความเดือดร้อน
ให้แก่เหล่าเทวดานางฟ้า พระแม่อูมาจึงรับอาสาออกไป
ปราบมหิชาสูร โดยอวตารเป็นพระแม่กาดยานี

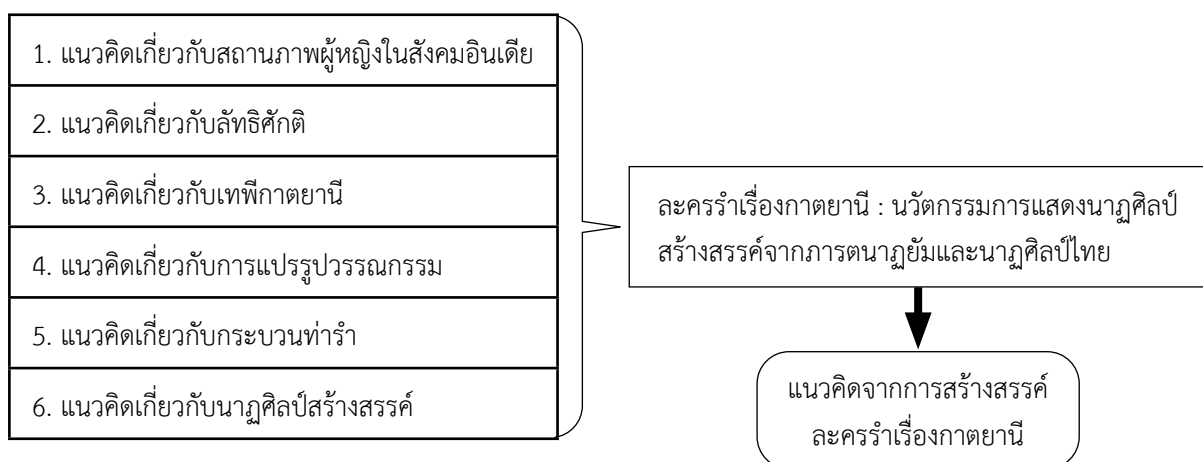
องก์ที่ 3 สังหารอสุรา สื่อถึงการปราบอสูรร้าย
ของพระแม่กาดยานี มีเนื้อหาดังนี้ มหิชาสูร และพระแม่
กาดยานีมาพบกัน จึงเกิดการต่อสู้กัน มหิชาสูรไม่สามารถ
ต่อสู้ได้จึงแปลงกายเป็นอสูรควายเข้าไล่ชีวิตพระแม่กาดยานี
แต่สุดท้ายถูกพระแม่สังหาร

3. การเรียบเรียง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
จากการศึกษาเอกสารและการสร้างสรรค์ละครรำดังกล่าว
ข้างต้นตามรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลที่กำหนด เพื่อ
วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์
ละครรำครั้งนี้

4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอ
แนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์
สื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุป
กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564

ผลการวิจัย

การวิจัยสร้างสรรค์ละครเรื่องกาตยานี : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภารตนาฏยัมและนาฏศิลป์ไทย ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยใช้วิธีการต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยได้นำผลงานการสร้างสรรค์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครครั้งนี้ ซึ่งการสร้างสรรค์ครั้งนี้ส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้เพิ่มขึ้นอันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเองและสังคม ดังนี้

1. การแปรรูปวรรณกรรม

การแปรรูปวรรณกรรม (Literary adaptation) คือ วิธีการหรือกระบวนการในการนำวรรณกรรมต้นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในสื่อรูปแบบหนึ่ง เช่น นวนิยาย ละครวิทยุ เป็นต้น นำมาปรับเปลี่ยนวรรณกรรมต้นเรื่องเพื่อให้ได้ผลงานใหม่ที่อาจมีรูปแบบ โครงสร้าง หรือประเภทที่แตกต่างไปจากเดิม ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การตัด เพิ่ม สลับ เชื่อมต่อ อาจเรียกได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนจากสื่อประเภทหนึ่งไปสู่สื่ออีกประเภทหนึ่ง ทั้งนี้การแปรรูปวรรณกรรมนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงคุณสมบัติของสื่อประเภทนั้น ๆ ให้ดีพอเพื่อที่จะสามารถนำเสนอไปสู่ผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิศปดัย ชัยช่วย, 2557 : 135)

การแปรรูปวรรณกรรมถึงแม้ว่าจะไม่ใช่องค์ความรู้ที่แปลกใหม่ ดังปรากฏในการแสดงโขน ละครของไทยจำนวนไม่น้อย เช่น วรรณกรรมเรื่องเงาะป่าของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีการแปรรูปวรรณกรรมจากบทละครมาสู่การแสดงละคร โดยมีการตัด และเชื่อมต่อบทละครจากบทวรรณกรรมที่มีเนื้อหาและรายละเอียดอย่างมาก ก็แปรรูปมาเป็นการแสดงละครตอนแต่งงาน หรือแม้แต่บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ก็ได้รับการแปรรูปวรรณกรรมด้วยวิธีการเดียวกันจนกลายเป็นการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ด้วยระยะเวลาการแสดงไม่เกิน 2 ชั่วโมงแต่สามารถนำเสนอเรื่องราวของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ตัวใดตัวหนึ่งได้ตลอดเรื่อง เช่น ตอนพระรามาวตาร ตอนหนุมานชาญสมร ตอนชุนยักข์ผู้รักดี เป็นต้น การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ที่ได้มีการแปรรูปวรรณกรรมนี้ได้นำเสนออัตชีวประวัติของตัวละครใดตัวละครหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนจบเรื่อง เปรียบเสมือนเป็นการย่อเนื้อหาสาระของบทวรรณกรรม คัดสรรมาเพียงตอนที่มีความสนุกสนาน น่าสนใจมานำเสนอให้กับผู้ชม เพื่อให้วรรณกรรมเรื่องนั้นมีมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

สำหรับละครเรื่อง กาตยานี : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภารตนาฏยัมและนาฏศิลป์ไทย ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจ ภาพยนตร์อินเดียเรื่อง “ทศรา” ที่ออกเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ของไทย เนื้อเรื่องสื่อให้เห็นถึงพลังอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของเทวสตรีตามความเชื่อของชาวฮินดูนามว่า ทศรา เป็นการอวดารของพระแม่อุมา ในร่างของพระแม่ทศรา เพื่อปราบอสูรชั่วร้ายและสร้างความสงบสุขให้กับมนุษยโลก ซึ่งตัวละครเอกของเรื่องเป็นเทพเจ้าฮินดูที่เป็นสตรีแตกต่างออกไปจากภาพยนตร์อินเดียเรื่องอื่น ๆ เป็นประเด็นน่าสนใจในภาพยนตร์เรื่องนี้

จากนั้นจึงได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาของเทวสตรีของศาสนาฮินดู พบว่าพระแม่อุมา เป็นเทวสตรีปางหนึ่งที่สำคัญของพระอุมา พระมเหสีของพระอิศวร และเป็นผู้สร้างศักติ (Shakti) มีบทบาทในการปราบอสูรร้าย โดยศึกษาข้อเท็จจริงมาจากคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ เช่น คัมภีร์สกันทปุราณะ คัมภีร์รเวราหปุราณะ คัมภีร์วามนปุราณะ เป็นต้น พบว่าตำนานการกำเนิดของพระแม่อุมา ที่มีหลากหลายตำนานในคัมภีร์ต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนกล่าวถึงจุดประสงค์การกำเนิดของพระแม่อุมาไปในเรื่องราวคล้ายกัน กล่าวคือเพื่อปราบมเหสีอสูรที่มีฤทธิ์อำนาจมากสามารถเอาชนะได้ทั้งสามโลก ไม่ว่าคนหรือเทพใดก็ไม่สามารถเอาชนะมเหสีอสูรตนนี้ได้ จึงได้เป็นเหตุให้พระแม่อุมากำเนิดขึ้นมาเพื่อปราบอสูรชื่อ มเหสีอสูร

ดังนั้นการวางโครงเรื่องและบทละครผู้วิจัยจะคำนึงถึงเรื่องราวตามตำนานของพระแม่อุมา แต่มีการตัดในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยออกไป และเชื่อมต่อนเนื้อเรื่องเพื่อให้บทละครมีความกระชับ สนุกสนานเหมาะสมกับการแสดงละครมากขึ้นจึงนำมาสู่การสร้างสรรค์ละครครั้งนี้ โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการแปรรูปวรรณกรรม ด้วยการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมต้นเรื่องจากการนำเสนอในรูปแบบภาพยนตร์อินเดียและตำนานในคัมภีร์ปุราณะสู่การนำเสนอในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ละคร โดยยังคงจุดมุ่งหมายของโครงเรื่องและแก่นเรื่องไว้ดังเดิม แต่ได้มีการตัด เพิ่ม เชื่อมต่อ และมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง ทั้งนี้การแปรรูปวรรณกรรมครั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงรูปแบบหรือแบบแผนของการแสดงละครเป็นหลัก โดยแบ่งเนื้อหาของโครงเรื่องการแสดงละครนี้ออกเป็น 3 องก์ ได้แก่ องก์ที่ 1 อสูรอาหังการองก์ที่ 2 พระอุมาวตาร และองก์ที่ 3 สังหารอสูร

การแปรรูปวรรณกรรมจึงเป็นแนวคิดอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยได้รับการสร้างสรรค์ละครครั้งนี้ ซึ่งนำเรื่องราวจากภาพยนตร์อินเดียเรื่อง “ทูลดา” ที่มีเนื้อหายืดยาวหลากหลายตอน และตำนานของพระแม่กาดยานีตามคัมภีร์ปุราณะ มาคัดเลือกตอนที่เป็นจุดเด่นของตำนานและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของพระแม่กาดยานีมาแปรรูปวรรณกรรมจากภาพยนตร์และตำนานมาสู่ละคร

2. การผสมผสานหลายนาฏยจาริต

การผสมผสานหลายนาฏยจาริต นักสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่มุ่งแหวกแนวออกไปจากจาริตเดิม โดยการนำเอานาฏยจาริตตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมกันให้เกิดเป็นพันธุ์ผสม เช่น การผสมการรำไทยกับบัลเลต์ เรื่อง มโนห์ราที่ใช้บัลเลต์เป็นนาฏยจาริตหลักแล้วสอดแทรกการรำไทยลงไปในที่ ๆ เหมาะสม (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547 : 231)

การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำในละครเรื่อง กาดยานีได้ใช้แนวคิดการผสมผสานนาฏยจาริต 2 ชนิดมาผสมผสานกัน กล่าวคือ การอาศัยโครงสร้างกระบวนการทำรำภาพลายเส้นในตำราทำรำ เช่น การตั้งวงมีลักษณะงอแขนเกือบเป็นมุมฉาก วงแคบ การใช้มือสอดสูงระดับแขนจะสูงกว่าการรำในปัจจุบัน ปลายแขนงอเข้าใกล้ศีรษะ การใช้ตัวมีลักษณะกอดตัว แอ่นตัว ก้นงอน สำหรับการใช้นิ้ว ตัวนางมีลักษณะยกขาแบะเข่ากว้างคล้ายตัวพระ ยกเท้าระดับครึ่งน่อง ส่วนตัวพระมีลักษณะการใช้เหลี่ยมขาที่กว้างกว่าการรำในปัจจุบัน แล้วสอดแทรกลักษณะการใช้ภาษามือที่เรียกว่า มุทรา หรือ หัตมุทรา ตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์ในการสื่อความหมายด้วยภาษามือแทนคำในบทร้องและคำพูดตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์มาประกอบใช้และร่วมสร้างความหมายของกระบวนการทำรำ เช่น กระบวนทำรำพระแม่กาดยานีถือตรีศูลในบทร้องคำว่า “พระหัตถ์ทรง เทพศาสตร์ อาวุธ” ใช้ท่า “พิสมัยเรียงหมอน” จากภาพลายเส้นในตำราทำรำและการใช้ภาษามือมุทราในท่า “ตรีชูลากาห” ที่มีความหมายถึงอาวุธตรีศูล ดังภาพที่ 2-4 และกระบวนทำรำพระแม่กาดยานีในบทร้องคำว่า “พระนลาฏ นั้นมี เลี้ยวจันทร์” ใช้ท่าพระจันทร์ทรงกลดจากภาพลายเส้นในตำราทำรำ และการใช้ภาษามือมุทราในท่า “จันทร์ทรา” ที่มีความหมายถึงพระจันทร์เสี้ยว ดังภาพที่ 5-7

ภาพที่ 2 ภาพลายเส้นท่าพิสมัยเรียงหมอน

ที่มา : <https://sites.google.com/site/ajanthus/phaph-lay-sen-tara-ra-thiy>

ภาพที่ 3 ลักษณะการใช้มือของภารตนาฏยัม แบบอัมมยุดา ท่าตรีชูลากาห

ที่มา : <https://www.kathakclub.com/hasta-mudra>

ภาพที่ 4 ลักษณะการผสมผสานหลายนาฏยจาริต

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564

ภาพที่ 5 ภาพลายเส้นท่าพระจันทร์ทรงกลด
ที่มา : <https://sites.google.com/site/ajanthus/phaph-lay-sen-tara-ra-thiy>

ภาพที่ 6 ลักษณะการใช้มือของภารตนาฏยัม แบบอัมมยุดา ท่าจันทรา
ที่มา : <https://www.kathakclub.com/hasta-mudra>

ภาพที่ 7 ลักษณะการผสมผสานหลายนาฏยจาริต
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564

การผสมผสานหลายนาฏยจาริตนี้ เป็นองค์ความรู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา และต่อยอดองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทยให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดจากการสร้างสรรค้นั้นเป็นประโยชน์อย่างยิ่งอันจะเป็นแนวทางในการสร้างสรรคสิ่งใหม่ต่อวงการนาฏศิลป์ต่อไป

3. การขัดขึ้นอำนาจปิตาธิปไตยด้วยความเชื่อ

ปิตาธิปไตย คือ “อำนาจของบิดา” ปัจจุบันหมายถึง “ระบบชายเป็นใหญ่” โดยอาศัยอำนาจของบิดามาเป็นรากฐานของเพศชายโดยรวม ปิตาธิปไตยจะแฝงเร้นอยู่ในการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีอำนาจครอบคลุมบทบาท พฤติกรรมวิถีคิดทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย (เสนาะ เจริญผล, 2548 : 298-299) จากความหมายของคำว่า “ปิตาธิปไตย” ซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้หญิงเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมการแบ่งชนชั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้เป็นไปตามค่านิยมดังกล่าวโดยเฉพาะสังคมของประเทศอินเดีย ที่มีวัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคมความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ผู้หญิงถือเป็นเพศที่เป็นชนชั้นรองจากผู้ชาย วัฒนธรรมสังคมของอินเดียเป็นสังคมที่มีความเลื่อมล้ำทางเพศเป็นอย่างยิ่ง ผู้ชายถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมสูงกว่าผู้หญิงหรือที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” กล่าวคือเป็นสังคมที่ผู้ชายมีฐานะเป็นใหญ่ทางสังคมมีอิทธิพลพิเศษมีบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเหนือกว่าผู้หญิง

จากสภาพสังคมอินเดียที่เป็นต้นเรื่องของตำนานพระแม่กาดยานี ที่มีผู้ชายเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมสูงกว่าผู้หญิงหรือที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย” จนกลายเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาททางสังคมการแบ่งชนชั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้เป็นไปตามค่านิยมผู้ชายมีฐานะความเป็นใหญ่ในสังคมอินเดียมากกว่าผู้หญิง และผู้หญิงถือเป็นสมบัติของผู้ชายเมื่อผู้หญิงต้องถูกแบ่งชนชั้นและถูกกดขี่ทางสังคม ความเป็นอยู่ส่งผลให้เกิดการต่อสู้ของสตรีเพื่อขัดขึ้นอำนาจปิตาธิปไตยโดยอ้างเทพเจ้าสตรีซึ่งเป็นสิ่งเร้นลับ เหนือธรรมชาติยากต่อการพิสูจน์ ด้วยการบูชาลัทธิศักติอันเป็นลัทธิที่เชื่อว่าสตรีมีพลังอำนาจเหนือกว่าเพศชาย ลัทธิศักติจึงเปรียบเสมือนเป็นการต่อสู้หรือการขัดขึ้นของสตรี โดยอาศัยพลัง อำนาจของเทพเจ้าสตรี เพื่อให้สตรีชาวอินเดียได้รับสิ่งที่ตนปรารถนา คือ สิทธิสตรีในสังคมอินเดีย

แนวความคิดการขัดขึ้นอำนาจปีศาจไปโดยของสตรีชาวอินเดียโดยใช้มิติด้านความเชื่อผ่านลัทธิศักดิ์ อาจเรียกว่า “สันติวิธี” ซึ่งเป็นวิธีการต่อสู้เพื่อให้สตรีได้รับสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรม โดยไม่ใช้ความรุนแรง แม้ในสังคมปัจจุบันก็ยังปรากฏการต่อสู้ด้วยสันติวิธีอันมีวิธีการที่หลากหลายอยู่เสมอ เช่น การนัดหยุดงาน การประท้วงมวลชนด้วยแฟลชม็อบ (Flash mob) เป็นต้น การต่อสู้ด้วยสันติวิธีนี้ก็เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมทางสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง หรือเศรษฐกิจดังปรากฏอยู่ทั่วไป เมื่อเปรียบเทียบการสร้างตัวตนในสังคมของสตรีชาวอินเดียด้วยอาศัยมิติความเชื่อกับวิธีการต่อสู้เรียกร้องความเท่าเทียมทางสังคมด้วยสันติวิธีจะเห็นว่าทั้งสองอย่างนี้มีนัยสำคัญเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการต่อสู้ขัดขึ้นเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมโดยใช้กลยุทธ์ใดกลยุทธ์หนึ่งแทนความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย นับว่าเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่ได้รับจากการสร้างสรรค์ครั้งนี้ คือ การใช้กลยุทธ์หรือสันติวิธีเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหา ช่วยลดความรุนแรงซึ่งนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมหรือโลกในปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดที่ได้จากการสร้างสรรค์ละครรำเรื่องกาดยานี : นวัตกรรมการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์จากภารตนาฏยัมและนาฏศิลป์ไทย สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การแปรรูปวรรณกรรม เป็นการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมต้นเรื่องจากที่มีการนำเสนอในรูปแบบหนึ่งไปสู่การนำเสนอในอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การแปรรูปวรรณกรรมจากนวนิยายเป็นละครเวที โดยยังคงจุดมุ่งหมายของโครงเรื่องและแก่นเรื่องไว้ดังเดิม อีกทั้งยังคงคุณค่าของบทประพันธ์เดิมไว้ทุกประการ แต่ได้มีการตัด เพิ่ม สลับ เชื่อมต่อ และมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง ทั้งนี้การแปรรูปวรรณกรรมต้องคำนึงถึงรูปแบบหรือแบบแผนของการแสดงปลายทางที่ตัดแปลงไป ซึ่งละครรำเรื่องกาดยานีได้มีการแปรรูปวรรณกรรมด้วยการถอดความจากภาพยนตร์โทรทัศน์และตำนานในคัมภีร์ปุราณะ โดยยังคงเค้าโครงเรื่องหลักของพระแม่อุมาที่อวตารลงมาเพื่อปราบอสูรร้าย ด้วยกระบวนการทางวรรณศิลป์ คือการตัดในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย

ออกไป และเชื่อมต่อเนื้อเรื่องเพื่อให้บทละครมีความกระชับ สนุกสนานเหมาะสมกับการแสดงละครรำมากขึ้น สอดคล้องกับ วิจารณ์ สมุทรักษ์ และคณะ (2563 : 36) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการแปรรูปวรรณกรรมจาก นวนิยาย สู่บทละครโทรทัศน์เรื่อง เมียน้อย ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการดัดแปลง จากนวนิยายของ ทมยันตี สู่บทละครโทรทัศน์ของ มาวิน อักษรา เรื่องเมียน้อยนั้นมีการดัดแปลง กล่าวคือ ได้มีการถอดความ จากนวนิยายมาเป็นบทละครโทรทัศน์ ซึ่งยังคงจุดมุ่งหมายของโครงเรื่องและแก่นเรื่องไว้เหมือนกับนวนิยาย โดยยังคงคุณค่าของบทประพันธ์เดิมไว้ทุกประการ แต่ได้มีการเพิ่มเติมเนื้อหา และมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดงและให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน นอกจากนี้บทละครโทรทัศน์ได้มีการเพิ่มตัวละครปรับเปลี่ยนฉากและบทสนทนาเพื่อให้มีความสมจริง การเพิ่มเติมตัวละครในการดำเนินเรื่อง การเพิ่มเติมปมปัญหาของตัวละครจนนำไปสู่การคลายปมให้มีความน่าสนใจและน่าติดตาม

2. การผสมผสานนาฏยจาริต เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์กระบวนการทำรำในละครรำเรื่องกาดยานี โดยใช้แนวความคิดผสมผสานนาฏยจาริต 2 ชนิดมาผสมผสานกัน กล่าวคือ โครงสร้างกระบวนการทำรำภาพลายเส้นในตำราทำรำ แล้วสอดแทรกลักษณะการใช้ภาษามือที่เรียกว่า มุทรา หรือ หัตมุทรา ตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์ เพื่อช่วยในการสื่อความหมายด้วยภาษามือแทนคำในบทร้องและคำพูดตามหลักการแสดงนาฏยศาสตร์มาประกอบใช้และร่วมสร้างความหมายของกระบวนการทำรำ สอดคล้องกับ ประวิทย์ ฤทธิบุลย์ และคณะ (2564 : 132) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างสรรค นาฏศิลป์ที่สื่อให้เห็นถึง คุณ ค่า ของ ปีกแมลงทับ และส่งเสริมการสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ โดยผ่านมิติการแสดง ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบลีลาทำรำที่ใช้ประกอบในการแสดงชุด “วิจิตรการงานปีกแมลงทับ” ใช้รูปแบบของการเลียนแบบท่าทางตามธรรมชาติของแมลงทับ ภาษาทำนาฏศิลป์ไทยผสมผสานการเคลื่อนไหวแบบร่วมสมัย ซึ่งถือว่าการสร้างทำรำแบบผสมผสานหลายนาฏยจาริตบนพื้นฐานของลีลาทำรำแบบดั้งเดิมคือนาฏศิลป์ไทย ด้วยการสร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ หลากหลายนาฏยจาริต เพื่อช่วยเสริมสร้างลีลาทำรำให้เด่นชัดมากขึ้น ทั้งนี้การสร้างสรรคกระบวนการทำรำขึ้นใหม่ นอกจากการผสมผสาน

นาฏยจาริตในงานวิจัยครั้งนี้ที่ใช้ทำรำนานาฏศิลป์ไทยผสมผสานกับท่าทางของนาฏศิลป์อินเดีย ยังมีแนวทางในการสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำตามแนวคิดของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547 : 231) กล่าวว่า ผู้สร้างสรรค์งานนาฏศิลป์มักจะมุ่งหาแนวทางที่ต่างออกไปจากท่าทางแบบเดิม โดยสามารถกำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์ได้ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดให้อยู่หนึ่งนาฏยจาริต 2) การนำเอานาฏยจาริตตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมกันให้เกิดเป็นกระบวนการท่าใหม่ เช่น การผสมการรำไทยกับบัลเลต์ การพ้องอีสานกับการรำของญี่ปุ่น เป็นต้น 3) การประยุกต์จากนาฏยจาริตเดิม ด้วยการนำเอกลักษณ์เด่น เช่น โครงสร้าง ท่าทาง หรือเทคนิคบางอย่างมาเป็นหลัก แล้วออกแบบท่าที่มีได้อยู่ในนาฏยจาริตเพื่อให้ผลงานดูแปลกใหม่ ทันสมัย และ 4) กำหนดให้อยู่นอกนาฏยจาริตเดิม เป็นการคิดค้นท่าขึ้นใหม่ โดยไม่อาศัยรูปแบบนาฏศิลป์ทั้งหลายที่มีอยู่แต่เดิม

3. การขัดขึ้นอำนาจปิตาธิปไตยด้วยความเชื่อสังคมอินเดียเป็น “สังคมปิตาธิปไตย” หรือสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ มีอภิสิทธิ์เหนือสถานภาพทางเพศอื่น ๆ ในขณะที่ผู้หญิงแทบไม่มีบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเลย ส่งผลให้เกิดลัทธิศักดิ์เพื่อสร้างสิทธิสตรีให้มีบทบาทในสังคมอินเดียมากขึ้น ลัทธิศักดิ์ คือลัทธิที่บูชาเทพี โดยกล่าวถึงการนำพลังอำนาจที่เป็นของสตรีเพศมาพัฒนาเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่โลก การขยายตัวของลัทธิบูชาศักดิ์หรือเทพเจ้าฝ่ายหญิงในสังคมอินเดีย ส่งเสริมให้บางพื้นที่สิทธิของผู้หญิงได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น การยกย่องสรรเสริญเทพเจ้าฝ่ายหญิงหรือศักดิ์นี้เป็นคำสอนที่เกี่ยวกับพระชายาของเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งที่มีอำนาจ ฤทธิ์เดชมาก เทพเจ้าองค์ใดที่มีลักษณะเช่นใดก็จะมีชายาหรือศักดิ์ในลักษณะเช่นนั้นด้วย การสร้างพื้นที่ในสังคมของสตรีเช่นนี้เป็นกระบวนการต่อต้านต่อรองอำนาจปิตาธิปไตยในสังคม โดยนำความเชื่อความศรัทธาสังค์ลัทธิมาเป็นอำนาจต่อรองสิ่งเหล่านี้มิได้ปรากฏอยู่เพียงการนับถือเทพเจ้าสตรีเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์อินเดีย ซึ่งเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่สามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมได้ง่าย ส่งผลให้บทบาท สิทธิสตรีในสังคมได้รับการยอมรับนับถือมากขึ้น สอดคล้องกับ ไกล์รุ่ง ภู่อ่อนโสม และรัฐชนีย์ ศรีสมาน (2563 : 54) ศึกษาเรื่อง อำนาจของผู้หญิง : การท้าทายความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับแนวคิดปิตาธิปไตยในนวนิยาย

สมัยใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การตอบโต้และต่อรองอำนาจปิตาธิปไตยของสตรีผ่านนวนิยายเรื่อง The Single Mom คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวหัวใจพริ้วพริ้ว ของต้นรัก โดยตัวละครฝ่ายหญิงได้ให้ตัวละครฝ่ายชายสาบานต่อสังค์ลัทธิที่ว่า จะดูแลลูกให้ดีที่สุด ทำให้ฝ่ายชายมีท่าทีที่อ่อนลง และยอมปฏิบัติตามคำสาบาน การกระทำเช่นนี้ทำให้ตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวแทนของอำนาจปิตาธิปไตยยอมทำตามสิ่งที่ตัวละครฝ่ายหญิงต้องการ แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจต่อรองด้วยการพึ่งพาสังค์ลัทธิเพื่อช่วยสร้างพื้นที่ให้กับสตรีมีอำนาจต่อรองในสังคมมากขึ้น สตรีสามารถก้าวข้ามจาริตของสังคมเดิม ๆ ได้ โดยที่สังคมไม่ประณามเพศสตรี แต่กลับทำให้สตรีได้รับการยกย่องเชิดชู การนำความเชื่อเรื่องสังค์ลัทธิมาเป็นอำนาจต่อรองนั้นเป็นความเชื่อที่ทำให้เพศชายสำนึกถึงความผิดชอบชั่วดีต่อสตรีและเป็นการทำให้สตรีมีตัวตนในสังคมเหนือกว่าเพศชาย

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางการสร้างสรรค์ด้วยวิธีการผสมผสานหลายนาฏยจาริตเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยผู้ที่สนใจสร้างสรรค์สามารถนำองค์ความรู้นี้ออกเผยแพร่ด้วยการจัดอบรม สัมมนา หรือนำไปบรรจุไว้ในการเรียนการสอน ด้วยการอธิบายและสาธิตการสร้างสรรค์ตามแนวทางการผสมผสานหลายนาฏยจาริต จากนั้นมอบหมายให้ผู้เข้าอบรมหรือผู้เรียนนำวิธีการเดียวกันนี้ไปสร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ เพื่อศึกษาถึงพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์อันเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการนาฏศิลป์ไทย

2. การแปรรูปวรรณกรรมจากสื่อรูปแบบหนึ่งไปสู่สื่ออีกรูปแบบหนึ่ง ผู้แปรรูปวรรณกรรมควรมีการศึกษาและมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ตนต้องการจะนำมาเป็นวรรณกรรมต้นฉบับอย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะสามารถปรับเปลี่ยนตัดต่อ เชื่อมโยงเรื่องราวเหล่านั้นได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งต้องมีความรู้ ความเข้าใจรูปแบบสื่อปลายทางที่จะแปรรูปว่ามีแบบแผน ขนบ จาริตอย่างไร เพื่อให้การแสดงนั้นมีความเหมาะสมและถูกต้องตามแบบแผน เช่น การนำบทละครชาตรีมาแสดงเป็นละครนอกแบบหลวง จึงต้องคำนึงถึงแบบแผน ขนบ จาริตต่าง ๆ ของละครนอกแบบหลวงที่มีแบบแผนการแสดงเน้นความสนุกสนาน กระชับฉับไว แต่ยังคงสอดแทรกกลีลาการรำที่ประณีตงดงาม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งได้รับจัดสรรงบประมาณให้ทุนดำเนินการวิจัยตามที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) พิจารณา ค่าของงบประมาณ

ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณแหล่งทุนดังกล่าวมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- ไกล่รุ่ง ภู่ออนโสม และรัชชณีย์ ศรีสมาน. (2563, กรกฎาคม-ธันวาคม). อำนาจของผู้หญิง : การท้าทายความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับแนวคิดปิตาธิปไตยในนวนิยายสมัยใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(1): 43-61.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2552). *ลัทธิศักดิ*. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2564, จาก <https://www.thairath.co.th/content/444>.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ และคณะ. (2564, มกราคม-มิถุนายน). รูปแบบการสร้างสรรคณาฏศิลป์ที่สื่อให้เห็นถึงคุณค่าของปีกแมลงทับและส่งเสริมการสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ โดยผ่านมิตินาฏศิลป์. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*. 22(2): 125-139.
- ประเวศ อินทองปาน. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). สถานภาพและบทบาทของสตรีเพศตามแนวจริยศาสตร์ทางศาสนา. *วารสารธรรมธรา*. 4(2): 61-99.
- ผาสุข อินทราวุธ. (2522). *รูปเคารพในศาสนาฮินดู*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พเยาว์ นาคเวก. (2526). *เทพีทศกัณฐ์ในเอเชียอาคเนย์*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศศ.ม. (โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วิภาวรรณ สุ่มทรัพย์ และคณะ. (2563, กันยายน-ตุลาคม). การศึกษาการแปรรูปวรรณกรรมจากนวนิยาย สู่บทละครโทรทัศน์ เรื่อง เมียน้อย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 39(5): 33-43.
- วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2557, มกราคม-มิถุนายน). กระบวนการสร้างสรรค์บทการแสดงประกอบแสง เสียง เรื่องอุรังคธาตุปกรณัม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(1): 130-155.
- สุรศักดิ์ ทอง. (2553). *สยามเทวา*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ เจริญผล. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- Ajanthus. (ม.ป.ป.). *ภาพถ่ายเส้นตำราของไทย*. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/ajanthus/phaph-lay-sen-tara-ra-thiy>.
- Kathak Club. (2020). *Hasta Mudra*. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.kathakclub.com/hasta-mudra>.